

In conclusion, the findings suggest a model of an electronic archive that, in addition to basic functions, integrates the digitization of older works and creates preconditions for the efficient analysis of academic genealogy.

Keywords: electronic archive; theses; dissertations; model; digitization; metadata; academic genealogy; open access; archive management

References

1. Amjad A. et al. (2021). UML Profile for Business Process Modeling Notation. *2021 International Bhurban Conference on Applied Sciences and Technologies (IBCAST)*, pp. 389—394. doi: 10.1109/IBCAST51254.2021.9393223. Available at: <https://ieeexplore.ieee.org/document/9393223> (accessed 02.10.2024).
2. Eriksson H.-E., & M. Penker. (1998). *Business Modeling With UML: Business Patterns at Work*. 1st. USA : John Wiley & Sons, Inc.
3. Mili H. et al. (2010). Business process modeling languages: Sorting through the alphabet soup. *ACM Computing Surveys (CSUR)*, 43 (1), art. 4, pp. 1—56. doi: 10.1145/1824795.1824799. Available at: <https://dl.acm.org/doi/10.1145/1824795.1824799> (accessed 02.10.2024).
4. Vasilenko D., & Butko L. (2021). Prioritetni napryami cifrovizaciyi arhivnoyi spravi. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologiya*, 4, pp. 32—38. doi: 10.32461/2409-9805.4.2021.249322. Available at: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/249322> (accessed 23.12.2023).
5. Vovk N. (2018). Arhivni informacijno-poshukovi sistemi: shlyahi optimizaciyi poshuku tekstovoyi informaciyi. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologiya*, 3, pp. 37—42. doi: 10.32461/2409-9805.3.2018.150632. Available at: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/150632> (accessed 23.12.2023).
6. Korzhik N. A. (2020). Suchasni instrumenti efektyvnoyi reprezentaciyi arhivnih resursiv Ukrayini. *Visnik Harkivskoyi derzhavnoyi akademiyi kulturi*, 58, pp. 47—57. doi: 10.31516/2410-5333.058.05. Available at: <http://v-khsac.in.ua/article/view/218128> (accessed 23.12.2023).
7. Kravec R., Bojko P., & Markovec O. (2023). Elektronnij arhiv yak zasib shvidkogo dostupu do upravlynskoyi informaciyi. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologiya*, 4, pp. 14—21. doi: 10.32461/2409-9805.4.2023.293967. Available at: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/293967> (accessed 23.12.2023).
8. Markovec O. V., & Zhezhnich P. I. (2024). Mizhnarodnij dosvid u formuvanni elektronnih arhiviv kvalifikacijnih prac. *Visnik Harkivskoyi derzhavnoyi akademiyi kulturi*, 65, pp. 238—247. doi: 10.31516/2410-5333.065.17. Available at: <http://v-khsac.in.ua/article/view/307717> (accessed 02.10.2024).
9. Yaruta V. O., & Asyeyev G. G. (2020). Elektronni arhivi: problemi ta tehnologiyi. *Visnik Harkivskoyi derzhavnoyi akademiyi kulturi*, 58, pp. 89—99. doi: 10.31516/2410-5333.058.08. Available at: <http://v-khsac.in.ua/article/view/218138> (accessed 23.12.2023).

Надійшла до редакції 8 жовтня 2024 року

ВИДАТНІ ДІЯЧІ ТА ВИЗНАЧНІ ПОДІЇ

УДК 001-051(477)Шле(092):07(=161.2:518)"193"[(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2024.10(339).35-42

Олеся Дроздовська,
кандидатка філологічних наук,
старша наукова співробітниця
Науково-дослідного інституту пресознавства
Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника,
e-mail: olesyadroz@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6687-4518>

Маловідомий Іван Шлендик (1889—1946): життя й діяльність (до 135-річчя від дня народження)

Статтю присвячено Іванові Шлендику — одному з малознаних представників української діаспори другої половини 1930-х рр. у Маньчжурії, популяризатору ідеї державної незалежності України та хронікеру життя українців у Східній Азії. **Мета дослідження.** Висвітлити біографію І. Шлендика й дослідити його соціокомунікативну діяльність, зокрема аспекти співпраці з українською пресою, що виходила у 1930-х рр. **Методологія дослідження.** Під час підготовки статті застосовано біографічний, бібліографічний, порівняльний методи, а також методи прескліпінгу, класифікації й узагальнення. **Наукова новизна дослідження.** Уточнено й доповнено відомості про співпрацю І. Шлендика з українською пресою, яка функціонувала впродовж міжвоєнного періоду в Європі та Східній Азії; укладено список публікаційного доробку (на час підготовки розвідки вдалося віднайти 94 матеріали) та проаналізовано його проблематику.

Висновки. *Постать І. Шлендика, його діяльність як військового, педагога, редактора й журналіста ще не становили об'єктів спеціальних наукових студій. У процесі дослідження вдалося з'ясувати: 1) І. Шлендик не дописував до львівського щоденника "Діло"; 2) був власним кореспондентом паризького журналу "Тризуб", друкувався у ньому 1931 р. і впродовж 1935—1938 рр.; 3) друкувався на шпальтах цього видання під справжнім іменем і прізвищем, під псевдонімом Ткач-Олійник (Ткач Олійник) і криптонімом Т. О.; 4) був редактором низки українських неперіодичних і пресових видань, які виходили у Харбіні; 5) публікувався у них під повним іменем та під криптонімом І. Ш.; 6) основні проблемні напрями його публікаційного доробку: боротьба за державну незалежність України; збереження пам'яті про визначних українських політичних діячів (зокрема С. Петлюру); життя українців у Східній Азії, насамперед у Маньчжурії.*

Ключові слова: *біографія; українська преса; проблематика публікацій; "Далекий Схід", "Діло", "Маньчжурський вісник"; "Самостійна Україна"; "Тризуб"; Харбін*

Постановка проблеми. У квітні цього року виповнилося 135 років від дня народження І. Шлендика — учасника національно-визвольної боротьби 1917—1921 рр., активного українського громадського діяча в Маньчжурії, педагога, редактора, журналіста й публіциста. Дата залишилася непоміченою, позаяк його ім'я, як і багатьох інших діяльних співучасників різних сфер національного життя першої половини ХХ ст. в Україні й поза її межами, досі залишається мало-відомим. Однак життя й діяльність І. Шлендика заслуговують на те, аби з нагоди ювілею згадати про цю непересічну особистість.

Аналіз досліджень і публікацій. Ще до недавня історія української діаспори у Східній Азії, як стверджує В. Черномаз у передмові до унікального видавничого проєкту "Українці в Китаї", була "суцільною terra incognita, абсолютно білою плямою" [15, с. 5]. Автор-упорядник цього видання створив цілісний і цінний інформаційний ресурс для вивчення українського громадсько-політичного, економічного, культурного життя у цій частині світу та збереження пам'яті про його активних учасників. Окрему словникову статтю у зазначеному енциклопедичному довіднику присвячено постаті І. Шлендика [15, с. 505—506], діяльність якого є невіддільною частиною історії української діаспори в Маньчжурії. Окрім того, словникові статті про І. Шлендика містяться в "Енциклопедії історії України" [11] та біографічному довіднику "«Подебрідський полк» Армії УНР" [6]. Згадано його ім'я і в науковій розвідці О. Зубко, присвяченій аналізу "повноти біографій штатного та позаштатного персоналу Українського високого (вищого) педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі". Подаючи короткі відомості про І. Шлендика (рік смерті; дефініцію, що визначає його соціальний статус як науковця й громадського діяча в Харбіні), дослідниця наголосила, що його біографія є однією з "невідстежених" [5, с. 13]. Нині життєпис І. Шлендика найповніше представлено в довідниках "«Подебрідський полк» Армії УНР" та "Українці в Китаї". Однак ці матеріали, з

огляду на тип видань, не розкривають повною мірою аспекти його діяльності як редактора, публіциста й журналіста та містять певні неточності, про які йтиметься далі.

Мета статті — уточнити й доповнити життєпис І. Шлендика — малознаного українського військового, педагога, громадського діяча у Харбіні, та дослідити один із напрямів його соціально-комунікативної активності, а саме співпрацю з українською пресою, що виходила у 1930-х рр.

Для досягнення мети статті було виконано такі **завдання:** вивчено стан наукового опрацювання заявленої проблеми; проаналізовано джерела інформації, систематизовано й верифіковано віднайдені на шпальтах українських часописів відомості про громадську діяльність І. Шлендика та доповнено його життєпис. Для підтвердження інформації про співпрацю діяча зі щоденником "Діло" й паризьким журналом "Тризуб" здійснено моніторинг змісту цих часописів (зокрема річників "Діла" за 1934—1939 рр. і "Тризуба" за 1926—1939 рр.), а також редактованих ним неперіодичних збірників Української національної колонії в Маньчжу-Ді-Го, журналу "Далекий Схід" (Харбін, 1938—1939), газет "Маньчжурський вісник" (Харбін, 1932—1937) і "Самостійна Україна" (1938). З метою збереження результатів моніторингу було укладено хронологічний список публікацій І. Шлендика, який не увійшов до цієї статті. Наступний етап дослідження полягав у вивченні й аналізі його публікаційного доробку та визначенні спектра порушуваних тем і проблем.

Пропоновану статтю підготовлено з дотриманням принципів історизму, об'єктивності й достовірності та із застосуванням біографічного, бібліографічного, порівняльного методів, а також методів прескльпінгу, класифікації, узагальнення тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Іван Васильович Шлендик — сотник Армії УНР, педагог, професор, науковець, редактор, журналіст, український громадський діяч у Харбіні. Народився 11 квітня 1889 р. у селі Крутий Берег (нині — Лубенського р-ну Полтавської обл.). Після закінчення двокласової школи в Лубнах

працював телеграфістом на лубенській залізничній станції. У 1914 р. склав екстерном іспити на атестат зрілості й був зарахований на історико-філологічний факультет Київського університету.

З початком Першої світової війни І. Шлендик був мобілізований до російського війська, а 1916 р., після завершення Миколаївського військового училища в Києві в чині підпоручика, відправлений на фронт. У січні 1918 р. демобілізувався й повернувся до Києва, де продовжив навчання в університеті.

Від січня 1919 р. до осені 1920 р. брав участь у національних визвольних змаганнях. Спочатку був командиром телеграфної роти інженерного полку, згодом — хорунжим піхоти в Армії УНР. Потрапив до табору інтернованих у Ланцуті, звідки був звільнений "і направлений польською владою до родичів в Здолбунів на Волині" [6, с. 347]. У 1920 р. служив у головному комісаріаті Житомирщини. Згодом опинився в Кам'янці-Подільському, де викладав у гімназії ім. С. Руданського [15, с. 505]. Від листопада 1920 р. до літа 1923 р. разом із дружиною Єлизаветою (майбутньою активною членкинею Українського жіночого союзу в Чехословаччині) перебував у польських таборах інтернованих українських військовиків: спочатку у Щипйорно (викладав у таборовій гімназії та входив до складу культурно-освітньої управи), а від 1922 р. — у Каліші (у 1923 р. викладав на педагогічних курсах). Військовий чин сотника Армії УНР отримав уже в таборах інтернованих.

У липні 1923 р. І. Шлендик переїхав до Чехословаччини, де мав намір вступити до Української господарської академії в Подебрадах, "але дістав відмову як «спізнений»" [6, с. 347]. Від липня 1923 р. жив у Празі, де й зреалізував бажання продовжити здобувати вищу освіту. Впродовж 1923—1927 рр. навчався в Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова (далі — УВПІ). Під час студій (1925) брав участь у III з'їзді Центрального союзу українського студентства. У цьому ж навчальному закладі, як повідомляв львівський щоденник "Діло", 3 грудня 1928 р. відбулася "промоція" І. Шлендика "на доктора математично-природничих наук" [12]. Упродовж 1928—1934 рр. викладав у Карловому університеті й одночасно (у 1931—1933 рр.) — на фізико-математичному факультеті УВПІ. У той період також обіймав посади інспектора та вчителя математики, фізики й хімії в укр аїнській гімназії при УВПІ у м. Ржевнице (тепер — Чехія) [15, с. 505].

У травні 1934 р. І. Шлендик разом із дружиною переїхав до Харбіна, де працював хіміком

"на різних підприємствах — у конторі представництва сов. фільмового синдикату в Харбіні, згодом — у хемічній лабораторії торгового дому «Чурін і Ко» (1941)" [15, с. 506].

Одразу після облаштування на новому місці "уенерівець"¹ І. Шлендик став одним з активних учасників українського громадського життя в Маньчжурії. Однією із перших українських організацій, до яких він долучився, стала Спілка українських емігрантів у Маньчжу-Ді-Го (далі — СУЕ). Був її членом до 1935 р. У серпні 1934 р. І. Шлендика як досвідченого педагога було обрано до комісії "з організації укр. школи в Харбіні" [15, с. 506].

І. Шлендик також був одним зі співзасновників впливової української організації у цьому місті — Української національної колонії в Маньчжу-Ді-Го (далі — УНК). Як представник СУЕ брав участь в установчій конференції УНК. Згодом виконував обов'язки технічного секретаря Ради цієї організації, від 2 жовтня 1936 р. — начальника канцелярії, а від 2 січня 1937 р. — заступника голови (Ю. Роя), у 1944—1945 рр. входив до складу правління УНК [15, с. 506].

В окреслений період життя І. Шлендик був одним із діяльних членів харбінської філії Товариства "Просвіта". Про його авторитет серед українців Харбіна свідчить і той факт, що 8 березня 1936 р. на загальних зборах "Просвіти" йому було доручено посаду ревизора Товариства [9]. І. Шлендик також мав стосунок до діяльності організації української молоді у Харбіні "Українська далекосхідна січ", зокрема був розробником її статуту [15, с. 506].

Завдяки матеріалам, опублікованим свого часу на шпальтах львівського "Діла", паризького "Тризуба", харбінських "Далекого Сходу" й "Маньджурського вістника", до нашого часу дійшли відомості про активну просвітницьку діяльність І. Шлендика. Він був учасником різних заходів, які організували УНК і Товариство "Просвіта". Зокрема, мало не щотижня виступав із лекціями історичної, актуальної соціально-політичної проблематики, присвяченими подіям національно-визвольних змагань 1917—1921 рр. і вшануванню пам'яті визначних українських громадсько-політичних та культурних діячів. З цих статей можемо дізнатися не лише про тематику публічних виступів І. Шлендика, а й скласти уявлення про їхній зміст та, зрештою, й про позицію автора. Розглянемо окремі з них докладніше.

На початку листопада 1935 р. І. Шлендик виступив із доповіддю "Переяславський договір з

¹ За твердженням Г. Купецького [7, с. 181].

Москвою 1654 р." на черговому заході Товариства "Просвіта", який відбувся у приміщенні Українського національного дому (далі — УНД). Як повідомляв кореспондент паризького "Тризуба"², "докладчик ознайомив слухачів з новою літературою на дану тему; оповів про різні теорії, що існують з приводу цього договору; старався вивести суть статей договору, їх значіння в обороні українцями своїх прав та державності й указав на необхідність всім українцям, особливо в Харбіні, добре запам'ятати ці «статті», боронючи свої позиції перед наступом москалів та й інших чужинців" [4, с. 14.]. В інформаційній замітці, яку І. Шлендик опублікував у "Тризубі", повідомлялося, що 21 листопада 1935 р. він був учасником зборів Товариства "Просвіта". На цьому заході виголосив доповідь, присвячену "подіям 21 листопаду 1920 р. та 22 листопаду 1921 р., особливо ж — праці української еміграції в боротьбі з комунізмом та праці про організації сил для відновлення перерваної знову державності української" [20, ч. 50].

У травні 1936 р. І. Шлендик був одним зі спікерів на організованому Радою УНК заході, присвяченому вшануванню пам'яті С. Петлюри. Про основний зміст цього виступу згодом (під псевдонімом Ткач-Олійник) розповів читачам журналу "Тризуб". У півгодинній промові доповідач "змалював громадянству образ покійного вождя нації, як особи, громадянина, будителя народу та керівника його визвольною боротьбою" [18, с. 7]. Згодом текст доповіді було надруковано на шпальтах часопису.

7 листопада 1936 р. І. Шлендик був учасником так званого антикомуністичного вечора, організованого культурно-просвітницьким відділом УНК, на якому виголосив доповідь на тему "Фальшування большевиками Т. Шевченка" [11, с. 10]. Текст виступу був надрукований російською мовою (на вечері І. Шлендик виступав українською) у виданні "Вісти Української національної колонії в Маньчжу-Ді-Го" (Харбін, 1937). 10 лютого 1938 р., як повідомлялося у "Тризубі", він "прочитав годинну доповідь на тему «Україна, Чорне море та великі держави»" на зборах членів УНК [17, с. 26].

Замітку про ще одну доповідь І. Шлендика було опубліковано у харбінському журналі "Далекий Схід". У ній повідомлялося, що 1 травня 1938 р. він був учасником "антикомуністичних" зборів, де виступив із доповіддю, у якій "поставив собі ціллю на підставі фактів, публікованих совітськими часописами, крок за кроком

показати зібраним оскільки різуче розходиться дійсна практика на Україні зі всім тим, що говорять та пишуть большевики" [2, с. 8].

Нині лише такими штрихами, покликаючись на зафіксовані у джерелах дані, можемо окреслити віхи життя та напрями громадської діяльності І. Шлендика. Поле наукових досліджень його постаті та соціокомунікативної активності й надалі залишається відкритим для наукового осмислення. У пропонованій статті зосередимо увагу на співучасті І. Шлендика у формуванні українського медіапростору в Східній Азії та поширенні інформації про життя української громади у цьому регіоні.

Роки 1935—1939 — це також період активної редакторської, публіцистичної та журналістської діяльності І. Шлендика. За повідомленнями з джерел, він був редактором інформаційних неперіодичних збірників УНК: "Вісти Української національної колонії в Маньджу-Ді-Го"³ та "Звідомлення про працю Української національної колонії в Маньджу-Ді-Го"⁴ [15, с. 506]. Упродовж 1937—1938 рр. редагував щотижневу "Украинскую страницу", що виходила в газеті "Харбинское время"⁵ [15, с. 300—302, 506]. Припускаємо, що І. Шлендик дописував до неї, але на час підготовки цієї статті не вдалося віднайти жодного числа газети, у якому б містилася "Украинская страница".

У січні 1938 р. світ побачила одноднівка "Самостійна Україна", що вийшла з нагоди 20-ї річниці проголошення самостійності й незалежності Української Народної Республіки. Її редактором, як зазначено у вихідних даних, був І. Шлендик.

У червні того самого року в Харбіні почав виходити черговий український пресовий проєкт — журнал "Далекий Схід", який був органом УНК. Часопис функціонував до лютого 1939 р. включно. І. Шлендик був одним із активних авторів видання та, як наголошує В. Чорномаз [15, с. 73, 506], його фактичним редактором⁶. Українська громадськість поклала великі надії на цей часопис як інструмент консолідації і презентант життя українців у Маньчжурії. Його появу радо зустріли й у Галичині. Наприклад, у газеті "Діло" 23 червня 1938 р. було опубліковано відгук В. Несторовича (підписний крипт. Н.) — одного з активних співробітників щоденника. Журналіст

³ Вийшов у січні 1937 р. накладом 1000 примірників.

⁴ Вийшли після березня 1937 р. [15, с. 92].

⁵ Російськомовна японська газета. Виходила у Харбіні впродовж 1931—1942 рр. за редактування Ж. Осави та К. Фурусави [22]. Українська сторінка у цьому виданні функціонувала (з перервами) упродовж 1933—1938 рр. [15, с. 300—302].

⁶ У вихідних даних журналу фігурують прізвища Ю. Роя (як відповідального редактора) та М. Мацюці (як видавця).

² Можливо, цей неавторизований матеріал належить І. Шлендику, який був харбінським кореспондентом видання.

повідомляв: "Ми дістали 1-ше число нового харбінського журналу під назвою «Далекий Схід»... Журнал виглядає добре на зверх... і з досить багатим змістом". Проаналізувавши зміст числа, він підсумовував: "Якби журнал появлявся часто та систематично, то відіграв би велику роллю для об'єднання земляків на Дал. Сході" [8].

На час підготовки пропонованого дослідження на шпальтах зазначених видань, а також у збірнику "Далекий Схід" (Харбін, 1936), журналі "Тризуб"⁷ (Париж, 1925—1940) та газеті "Маньджурський вістник" (Харбін, 1932—1937) вдалося зафіксувати 94 публіцистичних і журналістських тексти І. Шлендика, підписаних як повним іменем / прізвищем, так і псевдонімом Ткач-Олійник (Ткач Олійник) та криптонімами О. Т. й І. Ш. Одразу зазначимо, що твердження авторів словникових гасел про те, що І. Шлендик дописував до львівського "Діла" [6, с. 347; 15, с. 506], є помилковим. Моніторинг видання за 1934—1939 рр. з метою віднайдення цих публікацій очікуваних позитивних результатів не дав. Встановлено, що він ані під справжнім іменем, ані під відомими криптонімами та псевдонімом до цього авторитетного українського журналу не дописував.

Згадані авторами словникового гасла у виданні "«Подебрадський полк» Армії УНР" назви статей І. Шлендика в "Ділі" [6, с. 347] насправді є назвами його виступів на різноманітних громадських заходах, які відбувалися у Харбіні. У щоденнику ж надруковано повідомлення про події українського громадського життя в місті, й у тому контексті згадано виступи. Отже, І. Шлендик не публікував у 18-му числі "Діла" від 25 січня 1935 р. статті "Українсько-московські економічні взаємини". Насправді такою була тема його виступу на чергових сходинах харбінського товариства "Просвіта" [3]. Статтю "Світлій пам'яті Вождя" І. Шлендик надрукував не в "Ділі" [6, с. 347], а в першому числі журналу "Далекий Схід". У щоденнику опубліковано відгук В. Несторовича на цей номер українського харбінського часопису. У ньому й згадано статтю І. Шлендика [8]. Він також не подавав до 236-го числа "Діла" за 5 вересня 1935 р. статті про Євгена Чикаленка як суспільного діяча та мецената [6, с. 347]. У цьому числі щоденника опубліковано огляд українського життя у Східній Азії, який на основі кількох серпневих чисел газети "Маньджурський

вістник" подав В. Несторович (під псевдонімом Север) [10]. У 23-му числі (за 17 серпня 1935 р.) цього харбінського часопису під рубрикою "Українське життя у Азії" надруковано замітку "Просвітянські сходини". У матеріалі повідомляється, що 25 липня 1935 р. на чергових сходинах Товариства І. Шлендик виступав з доповіддю "Е. Х. Чикаленко, як суспільний діяч та меценас" [13].

Як вдалося з'ясувати на час підготовки цієї статті, уперше ім'я І. Шлендика на шпальтах української преси з'явилося 1931 р., коли в паризькому журналі "Тризуб" було опубліковано його мемуари про події національно-визвольних змагань 1917—1921 рр. під назвою "Із спогадів вояка". Його активна співпраця (як кореспондента) із часописом розпочалася лише після переїзду до Харбіну, а саме 1935 р., й тривала до кінця квітня 1938 р. Загалом на шпальтах "Тризуба" І. Шлендик опублікував 31 матеріал. Особливу цінність для дослідників життя українців у Маньчжурії становить цикл епістолярних статей (підписані псевдонімом Ткач-Олійник) під назвою "Листи з Далекого Сходу" (у 1937 р. — "Лист з Далекого Сходу").

Упродовж 1935—1937 рр. у "Тризубі" було опубліковано 19 "Листів" І. Шлендика, перший з яких — у числі 32/33 журналу за 25 серпня 1935 р. Начасність своїх матеріалів журналіст мотивував так: "Останніми часами зі сторінок європейської преси, почасти й американської, не сходять замітки чи великі статті про події на Далекому Сході загалом, в Маньджу-Ді-Го зокрема, в яких трактується також і українська проблема. Тому вважаємо, не буде зайвим подати деякі інформації про українське життя в молодій Маньджу-Ді-Говській державі; інформації, оперті, головню, на власних спостереженнях та враженнях" [20, ч. 32/33, с. 9]. У лютому 1937 р. відновлюючи після дев'ятимісячної перерви публікування "Листів", він наголосив: "Хочемо освітити не стільки місцеві події, скільки ті настрої та ідеї, які були кинуті в маси еміграції в Маньджу-Ді-Го та якими, природню, жило також і наше українське громадянство. Вважаю це тим більше потрібним, що життя українців в Маньджу-Ді-Го проходить в таких своєрідних умовах, яких не має ні одна країна, де загалом живуть українці. До цих особливих умов відносимо в першу чергу співжиття українців з росіянами та іншими народами, що були громадянами б. Росії" [19, с. 21].

У цьому епістолярному циклі публіцист, здійснивши ґрунтовний аналіз соціально-політичних та економічних умов життя українців у Маньчжурії, зауважував, що "основними фак-

⁷ Принагідно згадаємо встановлені у процесі опрацювання змісту "Тризуба" раніше не відомі факти біографії М. Квашенка — одного з активних українських громадських діячів у Шанхаї. Зокрема, на сторінках видання було віднайдене низку матеріалів (переважно в жанрі інформаційної замітки) за його підписом та під псевдонімом Шанхаєць (може належати М. Квашенку, однак це лише гіпотеза).

торами життя в Харбіні являються три народності: японська, маньчжурська і російська. Найчисельніша, багата і незалежна являється, звичайно, маньчжурська (хінська); найвпливовіша й найавторитетніша — японська; а найшкідливіша з погляду наших інтересів — московська" [20, ч. 34, с. 4]. У "Листах" публіцист також акцентував на неоднорідності (соціальної, політичної, інтелектуальної) українського населення Харбіну, принагідно порушував питання державної незалежності України, боротьби з комунізмом, протистояння "московській" антиукраїнській пропаганді, розповідав про "співжиття" в Маньчжурії українців з росіянами та "іншими народами, що були громадянами б. Росії", про особливості створення УНК, діяльність Товариства "Просвіта", пропагандистську роботу цих та інших інституцій для "поглиблення" національної свідомості українців Харбіну тощо.

Окрім "Листів" у "Тризубі", журналіст опублікував низку кореспонденцій (підписані повним іменем, псевдонімом Ткач-Олійник, криптонімом Т. О.⁸) та інформаційних заміток (за підписом Т. О. у відділі "Хроніка"). У цих матеріалах він намагався ознайомити читачів з життям українців Харбіну: розповідав про відзначення українською громадою міста роковин від дня вбивства С. Петлюри, 20-ї річниці проголошення державної незалежності Української Народної Республіки, шестиліття існування Маньчжу-Ді-Го, про просвітницьку та пропагандистську діяльність членів УНК (зокрема Д. Барченка, О. Вітковського, Р. Корди-Федоріва, І. Шлендика та ін.), про вихід у світ одноднівки "Самостійна Україна" (розкрив зміст цього видання), про події українського культурного життя у Харбіні.

Співпрацює з паризьким "Тризубом", як зазначалося, журналістська та публіцистична діяльність І. Шлендика не обмежувалася. Від 1935 до 1939 р. включно в неперіодичних збірниках УНК ("Вісті Української національної колонії в Маньчжу-Ді-Го", "Далекий Схід", "Звіdomлення про працю Української національної колонії в Маньчжу-Ді-Го") і на шпальтах українських часописів, які виходили у Харбіні ("Далекий Схід", "Маньчжурський вістник" і "Самостійна Україна"), було надруковано 63 різножанрових тексти, підписані його повним іменем та криптонімом І. Ш. Лєвова частка матеріалів (50 публікацій) є невіддільною частиною контенту журналу "Далекий Схід", фактичним редактором якого та ведучим рубрики "В Харбіні" був І. Шлендик.

⁸ Під час аналізу змісту журналу "Тризуб", було з'ясовано, що впродовж 1926—1928 рр. під таким самим криптонімом у ньому писав Т. Олесюк.

Проблематико-тематичний спектр цих матеріалів журналіста суголосний із темами й проблемами, які він порушував на шпальтах паризького видання. У цьому корпусі текстів домінують матеріали, спрямовані на увиразнення гострих проблем українців Маньчжурії (зокрема відсутність української школи, виховання дітей у "національному дусі") та висвітлення різних подій національного громадського й культурного життя. Завдяки його кореспонденціям та інформаційним заміткам у журналі "Далекий Схід" до наших днів дійшла інформація про різні аспекти діяльності УНК й її членів, бібліотеки цієї громадської інституції, молодіжної організації "Українська далекосхідна січ", Українського спортивного клубу, Спілки українських службовців, хору "Бандура", про культурні події, просвітницькі, патріотичні заходи, що відбувалися в Українському народному домі.

Водночас, з огляду на основну цільову аудиторію цих видань, у "харбінському" сегменті творчого доробку І. Шлендика зростає кількість матеріалів пропагандистського спрямування. Через них автор намагався насамперед спонукати певну частину української громади Маньчжурії зрєктися меншовартісного "малоросійства" та почати усвідомлювати себе представниками унікальної нації з власною історією, культурою, цінностями. Журналіст закликав до консолідації всіх національних сил задля реалізації головної мети Української революції 1917—1921 рр. — державної незалежності. Розставляючи акценти в українсько-російських (українсько-більшовицьких) відносинах, він наголошував: "Ми не хочемо проповідувати глухої й безрозсудливої ненависти до москалів... але вважаємо за повинність указати, що як на проязі віків, так особливо від року 1917, не знайдеться ні одного поважного українського питання чи події, до якої би москалі віднеслися об'єктивно, справедливо чи навіть толерантно" [21]. У публічній реакції на вбивство С. Коновальця — "одного з найвизначніших українських діячів... великого українського патріота й організатора безкомпромісної боротьби за волю України" — стверджував, що "більшевики не мали й не будуть мати пощади до нас... вони не розбірали й не будуть розбіратись в методах для знищення між нами всього живого, талановитого, активного" [16].

Попри окупацію радянськими військами Маньчжурії, І. Шлендик, зрештою, як і багато інших активних діячів українського громадського життя у Східній Азії, залишився у Харбіні. Ймовірно, восени 1945 р. його було заарештовано та вивезено до СРСР. Як зазначено у джерелах, він проходив "про одній справі з Ю. Роєм, М. Са-

марським, О. Дзигарем" [15, с. 506]. Життєвий шлях І. Шлендика трагічно завершився 1946 р. у м. Усуруйську (тепер — у Приморському краї РФ). У період між 1936—1939 рр. його було нагороджено Хрестом Симона Петлюри [14].

Висновки. Постать І. Шлендика, його діяльність як педагога, громадського діяча, редактора, публіциста й журналіста ще не були об'єктами спеціальних наукових студій. Чимало фактів щодо його соціокомунікативної діяльності досі залишилися поза увагою дослідників, адже чи не єдиним джерелом інформації про них є преса 1930-х рр.

У процесі дослідження вдалося з'ясувати: 1) І. Шлендик не дописував до львівського щоденника "Діло"; 2) був власним кореспондентом паризького "Тризуба", друкувався у ньому 1931 р. і впродовж 1935—1938 рр.; 3) публікувався на шпальтах цього видання під справжнім іменем і прізвищем, під псевдонімом Ткач-Олійник та криптонімом Т. О.; 4) був редактором низки українських друкованих медіа, які виходили у

Харбіні; 5) писав у цих виданнях під повним іменем та під криптонімом І. Ш.; 6) нині його публікаційний доробок налічує 94 матеріали (спогади, епістолярні, аналітичні та просвітницькі статті, кореспонденції, інформаційні замітки); 7) основні проблемні напрями публікаційного доробку І. Шлендика: боротьба за державну незалежність України; збереження пам'яті про визначних українських політичних діячів (як-от С. Петлюра); життя українців у Східній Азії (зокрема в Маньчжурії).

Відкритими для ґрунтовного вивчення залишаються біографія І. Шлендика, його педагогічна та громадська діяльність. З'ясування також потребує можлива співпраця діяча з іншими українськими часописами, наприклад тими, що виходили у країнах Європи. Повернення із забуття імен активних учасників різних історичних процесів надає подіям конкретних рис, завдяки чому минуле перестає бути абстрактним переліком фактів.

Список бібліографічних посилань

1. В листопаді 1936 року Культурно-Просвітним Відділом Української Національної Кольонії було проведено... *Вісти Української національної кольонії в Маньчжу-Ді-Го*. Харбін, 1936. С. 9—10.
2. В Харбіні. *Далекий Схід*. Харбін, 1938. Ч. 1. С. 8—9.
3. З діяльності філії Т-ва "Просвіта" у Харбіні. *Діло*. 1935. 23 січ. (ч. 18). С. 4. Рубр.: З українського життя на Дал. Сході.
4. З життя українців у Маньджу-Ті-Го. *Тризуб*. Харбін, 1935. Ч. 48. С. 13—14. Відділ: Хроніка.
5. Зубко О. Є. Викладачі Українського вищого (високого) педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі (1923—1933): короткий екскурс відстежених і невідстежених доль. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки"*. Харків, 2023. Вип. 37. С. 5—15. doi: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-01>.
6. Коваль Р., Моренець В., Юзич Ю. "Подебрідський полк" Армії УНР. Т. 3: До історії Армії УНР, Вільного козацтва, повстансько-партизанського руху, Українських січових стрільців, Галицької армії, УВЩ та Карпатської Січі. Київ: Видавництво Марка Мельника, 2020. С. 346—348.
7. Купецький Г. Там, де сонце сходить. Спогади бойовика ОУН на Далекому Сході. Торонто, 1988. 499 с.
8. Несторович В. [Н.]. Ми дістали... *Діло*. Львів, 1938. 23 черв. (ч. 135). С. 3. Рубр.: З життя українців на Далекому Сході.
9. Несторович В. [Н-вич.]. У харбінській філії Тов. "Просвіта". *Діло*. 1936. 21 квіт. (ч. 86). С. 3. Рубр.: З українського життя на Дал. Сході.
10. Несторович В. [Север]. З життя українців на Далекому Сході. *Діло*. Львів, 1935. 5 верес. (ч. 236). С. 3.
11. Попок А. А. Шлендик Іван. *Енциклопедія історії України*. Київ: Наукова думка, 2013. Т. 10: Т—Я. С. 644.
12. Промоції в Українському Високому Педагогічному Інституті ім. М. Драгоманова в Празі. *Діло*. Львів, 1929. 2 січ. (ч. 2). С. 3. Рубр.: Новинки.
13. Просвітнянські сходи. *Маньджурський вістник*. Харбін, 1935. 17 серп. (ч. 23). С. 3.
14. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917—1921). Кн. II. Київ: Темпора, 2011. С. 292, 312.
15. Українці в Китаї (перша половина ХХ ст.): енциклопед. довід. / уклад В. Чорномаз. Одеса: Гельветика, 2021. 634 с.
16. Шлендик І. Необхідний висновок. *Далекий Схід*. Харбін, 1938. Ч. 5. С. 65.
17. Шлендик І. [Т. О.]. В Українській національній колонії в Маньчжу-Ді-Го. *Тризуб*. Париж, 1938. Ч. 12. С. 26—27.
18. Шлендик І. [Ткач-Олійник]. В Харбіні. *Тризуб*. Париж, 1936. Ч. 27/8 (16 серпня). С. 6—8.
19. Шлендик І. [Ткач-Олійник]. Лист з Далекого Сходу. *Тризуб*. Париж, 1937. Ч. 7/8. С. 21—25.
20. Шлендик І. [Ткач-Олійник]. Листи з Далекого Сходу. *Тризуб*. Париж, 1935. Ч. 32/33. С. 9—15; Ч. 34. С. 2—7; Ч. 50. С. 3—4.
21. Шлендик І. Що ж далі? *Маньджурський вістник*. Харбін, 1935. 28 квіт. (ч. 11). С. 3.
22. Souborný katalog České republiky. URL: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=008977246&local_base=skc (дата звернення: 12.07.2024).

Olesia Drozdovska,
PhD of Philology,

Senior Researcher Fellow of the Research Institute for Press Studies
of the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

***The little-known Ivan Shlendyk (1889—1946): life and work
(on the occasion of his 135th birthday)***

The article is dedicated to Ivan Shlendyk, one of the little-known representatives of the Ukrainian diaspora in Manchuria, a populariser of the idea of Ukrainian state independence and a chronicler of Ukrainian life in East Asia. **The purpose of the research** is to highlight I. Shlendyk's biography and to study his socio-communication activities, specifically his collaboration with the Ukrainian press published in the 1930s. The research employs biographical, bibliographical, comparative methods, as well as press clipping, classification, and generalization techniques. **The scientific novelty of the research.** The information about I. Shlendyk's collaboration with the Ukrainian press, which operated during the interwar period in Europe and East Asia, has been clarified and supplemented. A list of his publications has been compiled (at the time of preparing this study, 94 materials were found) and their subject matter has been analyzed. **Conclusions.** The figure of I. Shlendyk, his roles as a combatant, pedagogue, editor and journalist have not yet become the subject of specialized scientific studies. During the course of the research, it was discovered that: 1) I. Shlendyk did not contribute to the Lviv daily "Dilo"; 2) he was a correspondent (in 1935—1938) for the Paris-based magazine "Tryzub"; 3) he was published there under his real name, as well as under the pseudonym Tkach-Oliynyk (Tkach Oliynyk) and the cryptonym T. O.; 4) he was served as the editor for various Ukrainian non-periodical and press publications in Harbin; 5) he was published there under his full name and under the cryptonym I. Sh.; 6) the main thematic areas of his publications include: the struggle for Ukrainian state independence, the preservation of the memory of prominent Ukrainian political figures (particularly S. Petliura), and the life of Ukrainians in East Asia, especially in Manchuria.

Keywords: biography; Ukrainian press; publication subject; "Dalekyi Skhid"; "Dilo"; "Mandzhurskyi Vistnyk"; "Samostiina Ukraina"; "Tryzub"; Harbin

References

1. V lystopadi 1936 roku Kulturno-Prosvitnym Viddilom Ukrainskoi Natsionalnoi Kolonii bulo provedeno... (1936). *Visty Ukrainskoi natsionalnoi kolonii v Manchzhu-Di-Ho*, pp. 9—10.
2. V Kharbini (1938). *Dalekyi Skhid*, 1, pp. 8—9.
3. Z diialnosti filii T-va "Prosvita" u Kharbini (1935, 23 sich.). *Dilo*, 18, p. 4.
4. Z zhyttia ukraintsiv u Mandzhu-Ti-Ho (1935). *Tryzub*, 48, pp. 13—14.
5. Zubko O. Ye. (2023). Vykładachi Ukrainskoho vyshchoho (vysokoho) pedahohichnoho instytutu im. M. Drahomanova v Prazi (1923—1933): korotkyi ekskurs vidstezhenykh i nevidstezhenykh dol. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu imeni V. N. Karazina. Serii "Istoriia Ukrainy. Ukrainoznavstvo: istorychni ta filosofski nauky"*, 37, pp. 5—15. doi: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-01>.
6. Koval R., Morenets V. & Yuzych Yu. (2020). "Podiebradskyi polk" Armii UNR. T. 3: Do istorii Armii UNR, Vilnoho kozatstva, povstansko-partyzanskoho rukhu, Ukrainykykh sichovykh striltsiv, Halytskoi armii, UVShch ta Karpatskoi Sichi, pp. 346—348. Kyiv: Vydavnytstvo Marka Melnyka.
7. Kupetskyi H. (1988). *Tam, de sontse skhodyt: Spohady boiovyka OUN na Dalekomu Skhodi*. Toronto.
8. Nestorovych V. [N.] (1938, 23 cherv.). My distaly... *Dilo*, 135, p. 3.
9. Nestorovych V. [N-vych.] (1936, 21 kvit.). U kharbinskii filii Tov. "Prosvita". *Dilo*, 86, p. 3.
10. Nestorovych V. [Sever] (1935, 5 veres.). Z zhyttia ukraintsiv na Dalekomu Skhodi. *Dilo*, 236, p. 3.
11. Popok A. A. (2013). Shlendyk Ivan. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*, 10, p. 644. Kyiv: Naukova dumka.
12. Promotsii v Ukrainkomu Vysokomu Pedahohichnomu Instytuti im. M. Drahomanova v Prazi (1929, 2 sich.). *Dilo*, 2, p. 3.
13. Prosvitianski skhodyny (1935, 17 serp.). *Mandzhurskyi vistnyk*, 23, p. 3.
14. Tynchenko Ya (2011). *Ofiterskyi korpus Armii Ukrainskoi Narodnoi Respubliky (1917—1921)*, 2, pp. 292, 312. Kyiv: Tempora.
15. Chornomaz V. (uklad.) (2021). *Ukraiintsiv v Kytai (persha polovyna XX st.): entsykloped. dovid*. Odesa: Helvetyka.
16. Shlendyk I. (1938). Neobkhidnyi vysnovok. *Dalekyi Skhid*, 5, p. 65. Harbin.
17. Shlendyk I. [T. O.] (1938). V Ukrainskii Natsionalnii Kolonii v Manchzhu-Di-Go. *Tryzub*, 12, pp. 26—27.
18. Shlendyk I. [Tkach-Oliynyk] (1936). V Kharbini. *Tryzub*, 27/8, pp. 6—8.
19. Shlendyk I. [Tkach-Oliynyk] (1937). Lyst z Dalekoho Skhodu. *Tryzub*, 7/8, pp. 21—25.
20. Shlendyk I. [Tkach-Oliynyk] (1935). Lysty z Dalekoho Skhodu. *Tryzub*, 32/33, pp. 9—15; 34, pp. 2—7; 50, pp. 3—4.
21. Shlendyk I. (1935, 28 kvit.). Shcho zh dali? *Mandzhurskyi vistnyk*, 11, p. 3.
22. *Souborný katalog České republiky*. (n. d.). Available at: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=008977246&local_base=skc.

Надійшла до редакції 8 серпня 2024 року